

ศึกษาความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระพุทธมหารธรรมราชา The Study of Faith of People to Buddhamaḥādhammarāja

พระใบฎีกาวิสุทธิ์ สนมโน (พินพัฒน์) Phra Bideekavisudhi Santamano (Pinpat)

พระครูสิริรัตนานุวัตร Phrakrusirattananuwat,

เจริญ มณีจักร Charoen Maneejak

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช พิษณุโลก อ.เมือง จ.พิษณุโลก 6500

gurutawee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ศึกษา คือ (1) เพื่อศึกษาประวัติพระพุทธมหารธรรมราชา (2) เพื่อศึกษาความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระพุทธมหารธรรมราชา (3) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระพุทธมหารธรรมราชา ใช้รูปแบบการวิจัยเอกสาร (Document Research) พื้นที่วิจัยใช้อุทยานพระพุทธมหารธรรมราชา เพชรบูรณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า พระพุทธมหารธรรมราชา เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ศิลปะลพบุรี ทรงเครื่อง สร้างด้วยเนื้อทองสำริด หน้าตักกว้าง 13 นิ้ว สูง 18 นิ้ว ไม่มีฐาน มีพุทธลักษณะ พระพักตร์กว้าง พระโอษฐ์แบะ พระกรณียาวย้อยจรดพระอังสะ พระเศียรทรงชฎาเทริด หรือมีกะบังหน้า ทรงสร้อยพระศอพาหุรัด ทรงประคดเป็นลายสวยงาม พระพุทธมหารธรรมราชา เนื่องจากทรงเครื่องประดับของกษัตริย์นักรบสมัยโบราณ ชาวบ้านจึงพากันเรียกขานว่า "พระพุทธมหารธรรมราชา" สร้างในราวปี พ.ศ. 1600 สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กษัตริย์แห่งอาณาจักรขอม ประชาชนมีความเชื่อต่อพระพุทธมหารธรรมราชา โดยเชื่อว่า พระองค์มีเทพให้ความเคารพ สักการบูชา คุ่มครอง และสิ่งสถิตในพระองค์ ทำให้จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นแผ่นดินศักดิ์สิทธิ์ อันส่งผลดลบันดาลให้เมืองเพชรบูรณ์อุดมสมบูรณ์และร่มเย็นเป็นสุขมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ครั้งเจ้าเมืองนำพระองค์มาจากสุโขทัยทางน้ำหากแวะที่ใดก็สร้างวัดใหม่เพื่อประดิษฐานพระองค์ สืบเนื่องมาถึงกาลปัจจุบันนี้ ที่ชื่อว่าเพชรบูรณ์ที่แปลว่าเมืองความสมบูรณ์พร้อมสรรพดังเพชรพลอย เป็นแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง อุดมสมบูรณ์พืชัญญาหาร บ้านเมืองสงบสุข ปราศจากอริราชศัตรู ประชาชนมีศรัทธาในพระรัตนตรัย มักไถ่ทาน

เอื้ออาทร มีวัดวาโบราณเกิดขึ้นมากมาย ด้วยคติและอนุภาพของพุทธธรรมราชา ด้วยองค์ความรู้ว่า
“แผ่นดินทองเพชรบูรณ์ เพิ่มพูนศักดิ์สิทธิ์ เศรษฐกิจดี ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ” (Model>LHEF)

คำสำคัญ: พุทธมหาธรรมราชา; ความเชื่อของประชาชน

Abstract

This article is studied from the research aiming study (1) for study of *Buddhamahādharmarājā* 's history, (2) for study of people to *Buddhamahādharmarājā* and (3) for analytics of faith for people to *Buddhamahādharmarājā*. It is the document research. Its area is Wat National park of *Buddhamahādharmarājā*, Muang, Phetchaboon. Its analytics is descriptive. Its result leads to faith in power of *Buddhamahādharmarājā*. The result of this research is found that:- *Buddhamahādharmarājā* is the post of Meditation, art of Loburi built by bronze, wide sitting at 13 inches, 18 inches high, without base. The statue is wide face, protruding mouth, long ears, headdress or face shield, bangle, nice belt. The statue is dressed by ancient dress named '*Buddhamahādharmarājā*'. The statue is built in 1600 B.E. the age of *Chayavaraman* king 7 of Khom kingdom. The people faith to the *Buddhamahādharmarājā* as this respected, worshiped, protected and some god resides in the statue.in which, Petchaboon is holy land leading to wealthy and peace, happiness from the past. At that time, the governer of petchaboon invited the statue from Sukhothai on water vehicle. Between coming, if any where rests, there, wat is built for sitting of the statue. In the present, Petchaboon is named so -rich from diamond, Dhamma land, gold land loading by food, peaceful land, freeing from enemies. The people of this city take faith in Triple Gem, donate, compassion to all. There are many ancient temples from conception and power of *Buddhamahādharmarājā*. Its body of knowledge is 'Gold land of Petchaboon,

more holy, good economic, festival of *Buddhamahādharmarājā* diving to water in
Model > GHEF

keywords : *Buddhamahādharmarājā* ; Faith of People

บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งปัญญา มีเสาแห่งไตรรัตน์เป็นหลักชัย โดยพระพุทธะ สอนให้รู้
ตื่น เบิกบาน พระธรรม สอนให้รู้ปฏิบัติ กำจัดสิ่งชั่วร้าย พระสงฆ์สอนให้ใช้ชีวิตธรรมจรรยา สันโดษ
พอเพียง มีกินน้อย ปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น พุทธะ คือ คุณลักษณะของพระพุทธเจ้า
ธรรมะ คือ คำสอนของพุทธเจ้า และพระสงฆ์ คือ ผู้ปฏิบัติตามธรรมคำสอนนั้น โดยเฉพาะชีวิตของ
พระสงฆ์ต้องอยู่ ต้องปฏิบัติตนอย่างไรให้เกิดประทีปที่สุด เบื้องแรกให้ส่องกระจกดูตนเองก่อน ว่า
เป็นไปตามแนวโอวาทปาฏิโมกข์ที่ว่า “ไม่ว่าร้าย ไม่ทำร้าย สำรวมในปาฏิโมกข์ มีประมาณในการใช้
สอย อยู่ที่อันสงัด” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/184/90) จากนั้นก็ทำหน้าที่สังคสมงเคราะห์ด้วยการสอนธรรม ชี
ทางปฏิบัติที่เป็นสัมมาทิฐิ มีปัญญาตามหลักไตรสิกขา มีเป้าหมายพ้นทุกข์ในที่สุด

ในฐานะที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญาแล้ว จะประกอบให้มีศรัทธาที่สัมปยุตด้วย
ปัญญา เป็นความเชื่อที่ถูกต้อง เป็นสัมมา นั่นคือ มีศรัทธาในศรัทธา 4 ได้แก่ “กัมมสัทธา วิปากสัทธา
กัมมสกตาสัทธา ตถาคตโพธิสัทธา” (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, 2538:
164) ในศรัทธา 4 นี้ ที่ว่า ตถาคตโพธิสัทธา คือเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระ
ตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรง
เป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด
บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง ซึ่งข้อนี้เป็นวิชาการตัดสินพระ
รัตนตรัยองค์แรกคือพุทธะ ชาวพุทธที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้น ต้องไม่สงสัยในเรื่องในตถาคตโพธิ
สัทธา เพราะถ้าสงสัยขาดความเชื่อแล้วองค์รัตนะอื่น ๆ ก็จะสิ้นไปด้วย (พระครูสิริรัตนานุวัตร, ศาสตร์
ร่วมสังคม, 2555:63) สอดคล้องกับคำนิยามศัพท์ของพระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต) ว่า “เป็นความเชื่อ
อย่างมีเหตุผลของบุคคลที่มีต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจจะมาน้อยแตกต่างกันไป อันนำไปสู่การ
ปฏิบัติตนเพื่อทำความดี แต่สำหรับในทางพุทธศาสนาถือว่า ความเชื่อต้องเป็นไปตามหลักการใช้

สติปัญญา และการใช้เหตุผล สามารถนำความเชื่อไปปฏิบัติได้” (พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), 2532:8)

เมื่อมีฐานแห่งความเข้าใจในพระพุทธศาสนาและศรัทธาแล้วย่อมสะท้อนให้เห็นว่า ศรัทธาของประชาชนชาวจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ศรัทธาในองค์พระพุทธรูปมหาธรรมราชานี้ ย่อมเป็นศรัทธาที่มีปัญญามีศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยที่เป็นสัมมา นั่นคือ พระพุทธรูปมหาธรรมราชา ถือว่าเป็นองค์แห่งพระรัตนตรัยในรูปของพุทธานุสติ ที่มีต้นกำเนิดจากสุโขทัย ศิลปะสมัยลพบุรี มีคุณลักษณะพิเศษคือ ทรงเครื่องแบบกษัตริย์โบราณ มีเทริดหรือชฎาบนพระเศียรแทนเปลวเพลิงซึ่งเป็นศิลปะสมัยสุโขทัย จึงได้นามว่า “มหาธรรมราชา” ผู้เป็นใหญ่ในการปฏิบัติตามธรรม

พระพุทธรูปมหาธรรมราชานี้ เป็นศูนย์รวมศรัทธาของชาวเพชรบูรณ์ ทุกปีจะมีกิจกรรมสมโภชโดยมีลักษณะพิเศษคือ “อัญมณีสถูปพระพุทธรูปมหาธรรมราชานี้” โดยพ่อเมืองคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดกิจกรรมสมโภชนี้ เป็นประเพณีรวมร้อยดวงใจของเมืองภายในภายนอกมาร่วมเฉลิมฉลองด้วยการกราบไหว้สักการบูชาในโอกาสที่องค์พระพุทธรูปมหาธรรมราชานี้ครบรอบปี สะท้อนถึงศรัทธา เลื่อมใส เชื่อที่เป็นสัมมาเกิดกายสามัคคีที่จะนำไปสู่ความสุข ตามพุทธพจน์ที่ว่า “สุขา สงฆสส สามคคี – ความสามัคคีของหมู่คณะ ย่อมนำไปสู่ความสุข” (ขุ.ธ.(ไทย) 25/194/93) ความสามัคคีมิใช่แต่จะเกิดความสุขเท่านั้น หากแต่ยังป้องกันความเสื่อมสั่นได้ด้วย

พระพุทธเจ้าตรัสสอนหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ (ที.ม. (ไทย) 10/136/83) เป็นหลักประกันความเสื่อมสั่นด้วยการให้ประชุมกันเนื่องนิตย์ ถือว่าเป็นแนวคิด ทฤษฎีสร้างความปองดอง สมานฉันท์ทางกายภาพ ทางจิตของคนในชาติ ลงมาถึงองค์กร หรือหน่วยงานย่อย ๆ แม้ในครอบครัว ดังนั้น หากหน่วยงานใด องค์กรใด แม้วัดที่มีพระสงฆ์อยู่น้อยหรือมาก ก็ทำให้ที่นั่นและผู้ปฏิบัติมีความสามัคคีกันดี ตัดช่องว่างความแปลกแยก การทะเลาะกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว เป็นธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เพราะเป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคี ของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน คือ เป็นหลักธรรมที่สอนให้เรารู้จัก หลักการ ทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างชุมชน องค์กร หรือสถาบัน ให้เข้มแข็งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งชุมชน กับผู้บริหารบ้านเมือง และคณะพระภิกษุสงฆ์ ทุกคนย่อมจะเข้าใจอยู่แล้วว่า ความสุข ความเจริญของบุคคลย่อมอิงอาศัยสถาบันคำว่า สถาบันนั้น หมายถึงองค์กรหนึ่ง ๆ เช่น วัด คณะสงฆ์ ศาสนา

ประเทศ กระทรวง กรมกอง หรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นก็ตาม หน่วยงานที่บริการความสุข ความเจริญ ให้แก่สมาชิกหน่วยหนึ่ง ๆ ก็เรียกว่า สถาบันหนึ่ง ๆ ก็ย่อมประกอบด้วย บุคคลหลายคน เป็นสมาชิก คนหลายคนก็หลายใจหลายนิสัยใจคอ การดำรงรักษาสถาบันให้มั่นคง และให้เจริญรุ่งเรือง มิให้เสื่อม ถอยลงไปนั้น จึงเป็นเทคนิค (วิธีการเฉพาะ) อย่างหนึ่งจะเห็นได้ว่า มีชนชาติหลายเผ่าในโลกนี้ได้ สาบสูญไป มีประเทศบางประเทศหมดความเป็นอิสระ มีลัทธิศาสนาากต่อมากที่สลายตัว สถาบันอีก มากมายที่แม้จะไม่ถึงกับล้มละลายแต่ก็เสื่อมโทรมอย่างน่าเสียดาย ทั้งหมดนั้นเกิดจากการบริหารงาน ของสถาบันนั้น ๆ ไม่ถูกต้องเหมาะสม แม้พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันใหญ่ยิ่งสถาบันหนึ่งในโลก ก็ ตกอยู่ในวิถิแห่งความเสื่อมและความเจริญเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่พระบรมศาสดาก็ทรงชี้ช่องทางเพื่อการ ดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงไว้แล้ว แต่ถ้าหากพุทธบริษัท 4 ต่างไม่นำพาที่จะนำไปปฏิบัติให้ ครบถ้วน ก็จะทำให้พระพุทธศาสนาถึงความเสื่อมสลายได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติพระพุทธมหารธรรมราชา
2. เพื่อศึกษาความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระพุทธมหารธรรมราชา
3. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระพุทธมหารธรรมราชา

การทบทวนวรรณกรรม

คัมภีร์อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต กิมพิลสูตร (ขุ. ชา.ปญจก. (ไทย) 22/202/344) กล่าวถึง ความเชื่อ ความเคารพในพระรัตนตรัยเป็นผลให้พระพุทธศาสนาตั้งอยู่ในได้นาน ว่า กิมพิละ นี้แลเหตุ ปัจจัยให้สัทธรรมไม่ดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว พระกิมพิละทูลถามว่า ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นเหตุปัจจัยให้พระสัทธรรมดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า กิมพิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาในธรรม วินัยนี้อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในศาสดา มีความยำเกรงในธรรม มีความยำเกรงในสงฆ์ มีความยำเกรงในสิกขา มีความยำเกรงกันและกัน กิมพิละ นี้แลเป็นเหตุปัจจัยให้สัทธรรมดำรงอยู่ได้ นาน ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว

คัมภีร์ขุททกนิกาย เปตวัตถุ ว่า “ความเชื่อมั่น” (ขุ.เปต. (ไทย) 26/146/26) คือ มั่นใจ
เชื่อมั่นในพระรัตนตรัยจะทำให้ให้พระสัทธรรมคือ คำสอน พระธรรมวินัยในศาสนานี้ตั้งอยู่ได้นาน
มั่นคง 3 ประการ คือ (1) การเชื่อ การมั่นใจในพระพุทธเจ้า ในฐานะที่เป็นบุคคลต้นแบบซึ่งยืนยันถึง
วิสัยความสามารถของมนุษย์ว่า มนุษย์สามารถหยั่งรู้สัจธรรม เข้าถึงความจริงและความดีงามสูงสุดได้
ด้วยสติปัญญาและความเพียรพยายามของมนุษย์เอง มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้เจริญงอกงามขึ้นได้ ทั้งใน
ด้านระเบียบชีวิตที่สัมพันธ์สภาพแวดล้อมทางกายและวาจาทั้งในด้านคุณธรรมที่พึงอบรมให้แก่กล้าขึ้น
ในจิตใจ ทั้งในด้านปัญญาความรู้คิดเหตุผล จนสามารถหลุดพ้นจากเครื่องผูกมัดที่เรียกว่า กิเลสและ
กองทุกข์ได้ (2) การเชื่อ การมั่นใจในพระธรรม ทั้งความจริง ความดีงาม ที่บุคคลต้นแบบ คือ
พระพุทธเจ้าได้แสดงไว้แล้วนั้น ว่าเป็นสิ่งที่พระองค์ได้ปฏิบัติเห็นผลประจักษ์กับตนเองมาก่อน เรียกว่า
ค้นพบแล้วจึงนำมาประกาศเปิดเผยไว้ ธรรมนั้นเป็นสภาวะดำรงอยู่หรือเป็นไปตามธรรมดาของมัน
เป็นกฎเกณฑ์แน่นอน คือนิยามแห่งเหตุและผล อย่างที่เรียกว่าเป็นกฎธรรมชาติ (3) การเชื่อ การ
มั่นใจในสงฆ์ คือชุมชนหรือสังคมแบบอย่าง (ขุ.วิ.อ. (ไทย) 26/146/92) เรื่องนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.
ปยุตโต) ยืนยันว่า มนุษย์ทั่วไปมีความสามารถที่จะบรรลุความจริงความดีสูงสุดได้อย่างคนต้นแบบ
(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542: 418)

นักปราชญ์ นักวิเคราะห์ กล่าวว่า “ศรัทธา ทำให้เกิดพลังสร้างสรรค์สรรพสิ่งให้บรรลุ
เป้าหมายได้ด้วย แต่เป็นความเชื่อในสิ่งที่เป็นไปได้ หรือแน่ใจเกี่ยวกับการมีอยู่ เป็นอยู่ การประเมิน
สิ่งที่ควรทำ สิ่งที่ควรห้ามหรือสาเหตุ” (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2540:56) เรื่องนี้ผ่านการ
พินิจพิเคราะห์แล้วว่า เป็นธรรมอันเป็นกำลังที่ทำให้มนุษย์เกิดความคิด ซึ่งเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่การ
นำไปสู่การบรรลุอริยมรรค เราจะเห็นได้ว่าบุคคลจะทำอะไรประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องมีศรัทธา
ก่อน เมื่อศรัทธาแล้วก็ย่อมมีกำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด ทำให้มนุษย์เกิดความเพียรพยายาม
กระทำกิจทั้งหลายทั้งทางโลกและทางธรรม ด้วยบากบั่น มุ่งมั่น เพราะฉะนั้น ศรัทธาจึงเป็นหลักธรรม
ที่ทำให้เกิดกำลังอย่างมหาศาล ในทางพระพุทธศาสนา เรียกกำลังว่าพละธรรม มี 5 ประการคือ (1)
ศรัทธา คือ การเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ (2) วิริยะ คือ ความขยันหมั่นเพียรในทางที่ชอบธรรม (3) สติ คือ
ความระลึกได้ จำได้หมายรู้ (4) สมาธิ คือ ความตั้งใจมั่น มั่นคง เด็ดเดี่ยว แน่วแน่ (5) ปัญญา คือ ความ
รอบรู้ในสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะความเป็นจริง (อง.ชา.ปญจก. (บาลี) 22/16/11) ความเชื่อมั่นจึงเป็น
เครื่องนำทาง เป็นเครื่องชักนำให้บุคคลเข้าไปหา ให้สนทนา ให้ตั้งใจฟัง ให้จดจำ ให้นำไปพิจารณา ให้

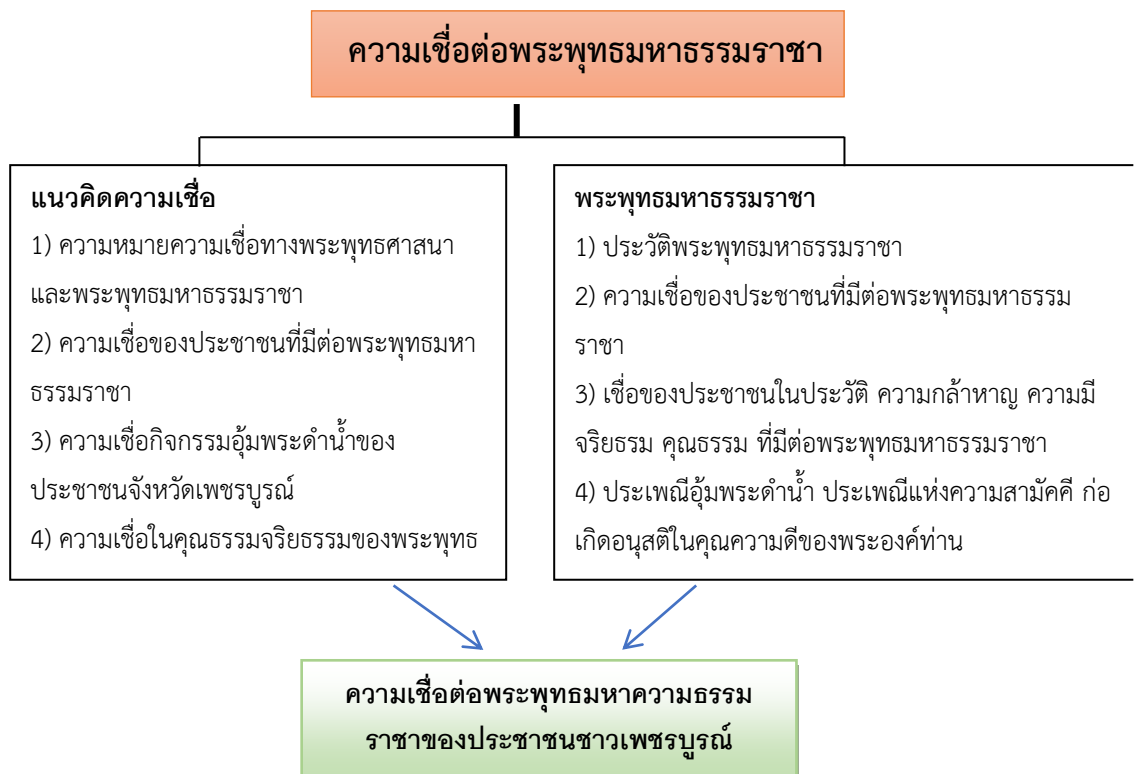
บุคคลได้บรรลุจุดหมายอันสูงสุดแห่งชีวิต ดังพระพุทธพจน์ว่า “สพฺพายตฺตโรหิ” แปลว่า คนย่อมข้าม
โอฆะได้ด้วยศรัทธา (ส.ส. (บาลี) 15/246/258) พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้ให้ความหมายว่า
“ธรรมราชา” ในพระพุทธศาสนานั้น เริ่มต้นจากการพัฒนาปัจจัยภายนอกเพื่อให้เกิดความพร้อมใน
เชิงเศรษฐกิจ เพื่อให้พลเมืองในรัฐมีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากกรณีวิธีการปราบ
โจรของพระเจ้ามหาวชิตราชที่เข้าใจความจริงว่า “การปราบโจรที่แท้จริงไม่ใช่กลุ่มคนที่ปลักขโมย
หรือปล้น หากแต่หมายถึงความยากจน เมื่อปราบความยากจนได้ โจรก็จะหายไปจากแผ่นดิน”
หลังจากนั้น จึงเข้าไปสู่การพัฒนา ศิล และภาวนาในระดับที่สูงต่อไป (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,
2556: 38) เยาวภา โตสงวน กล่าวว่า “พระพุทธมหาธรรมราชา พระพุทธรูปปางนี้เป็นปางสมาธิถือ
จอกน้ำมนต์ (หม้อยา) เชื่อกันว่าในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เกิดโรคระบาดร้ายแรง ผู้คนล้มป่วยและ
ตายจำนวนมาก จึงมีรับสั่งให้สร้าง อโรคยาศาล 100 กว่าแห่ง เพื่อรักษาผู้ป่วย และอโรคยาศาลนี้เอง
ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ปางสมาธิ ถือหม้อยาในมือ บางทีอยู่ในปางนาคปรก นักโบราณคดี
เชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปองค์หนึ่งในคติมหายาน คือ “พระไภสัชคุรุไวฑูรยประภาตถาคต” พระพุทธเจ้า
แห่งยา (Medicine Buddha) วรรณคดีสำราญเงิน นั่งปางสมาธิบนพระหัตถ์ถือบาตรน้ำมนต์ หรือ
“หม้อมงคล” หรือ ผอบพระโอสถ เป็นพระพุทธรูปแห่งการรักษาโรค และตรัสรู้ขึ้นมาเพื่อให้สัตว์โลก
ไม่ต้องมีโรคร้ายมา โดยมีปณิธานก่อนตรัสรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคร้ายไว้หลายประการ คือ (1)
ขอให้สรรพสัตว์ทั้งหลายที่อ่อนแอและพิการ รูปร่างน่าเกลียด โง่เขลา ตาบอด หูหนวก มือลีบ เท้าลีบ
หลังค่อม เป็นโรคเรื้อน สติฟั่นเฟือนและมีโรคร้ายหายคืนสู่การปกติทั้งกายและใจ เพียงแค่ได้ยินพระ
นามของพระองค์เท่านั้น (2) ขอให้สรรพสัตว์ทั้งหลายผู้ทุกข์ทรมานด้วยอาการปวดไข้ ทั้งยังเป็นบุคคล
อนาถา ไร้ญาติขาดที่พึ่งปราศจากแพทย์และยารักษาโรคร้ายทันทีที่บุคคลเหล่านี้ได้ยินพระนามของ
พระองค์ขอให้หายจากโรคร้ายทั้งปวงประสบสุข ทั้งกายและใจถึงพร้อมด้วยบุญนิมิตและโภคสมบัติ
(3) สรรพสัตว์ผู้ทรมานด้วยความอดอยากหิวโหย เลี้ยงชีพด้วยกรรมชั่ว ถ้ามีจิตระลึกยึดมั่นในพระองค์
จะเป็นผู้เฝิบพร้อมด้วยอาหารและเครื่องดื่มทิพย์แห่งธรรมะ เพื่อนำพาให้ถึงพร้อมด้วยความสุข (4)
สรรพสัตว์ที่ทุกข์ทรมานด้วยความยากไร้ปราศจากเครื่องนุ่มห่ม ได้รับความทุกข์ทรมานจากการกัดกิน
ของแมลงหรือทนทุกข์ด้วยอากาศหนาวหรือร้อนเพียงระลึกถึงพระองค์จะได้รับผ้าแพรพรรณ เครื่อง
ตกแต่งและเครื่องประดับทั้งหลาย (เยาวภา โตสงวน, 2552 : 6) พระใบฎีกาวิรัชศักดิ์ ธีรปญโญ กล่าว
ในเรื่อง “ศึกษาประเพณีความเชื่อการอุ้มพระดำน้าของชุมชนวัดไตรภูมิ อำเภอเมือง จังหวัด

19-20 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ หอประชุมสมเด็จพระมหาธีรราชวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพชรบูรณ์” ว่า ประเพณีความเชื่อตำนานอุ้มพระดำน้ำของชุมชนวัดไตรภูมินั้นมามีมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน ล้วนเกิดจากความมีศรัทธาเป็นเบื้องต้น จึงทำให้เกิดพิธีกรรมได้รับการปลูกฝังมาจากบรรพบุรุษเป็นมรดกตกทอดมาถึงอนุชนรุ่นหลัง ผลการวิจัยภาคสนาม พบว่า ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ ประชาชนจังหวัดเพชรบูรณ์มีความเชื่อว่าพระพุทธมหารัชมารชาเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองสามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ผู้ที่มีพระพุทธมหารัชมารชาไว้สักการบูชาสามารถลบล้างบาปให้แคล้วคลาดปลอดภัย และเป็นสิริมงคลต่อตัวเอง พิธีกรรมที่จัดในประเพณีอุ้มพระดำน้ำ คือ การบวงสรวง การแข่งขันเรือยาว ทำให้ เกิดคุณค่าด้านสุนทรียรสและด้านจิตใจรวมถึงสร้างความรักสามัคคีแก่ประชาชนในชุมชนวัดไตรภูมิรวมถึงชาวจังหวัดชาวเพชรบูรณ์ ในด้านเศรษฐกิจจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีประชาชนทั้งจังหวัดต่าง ๆ และในจังหวัดเพชรบูรณ์เข้าร่วมชมประเพณีทำให้เกิดรายได้แก่ชาวเพชรบูรณ์ในแต่ละปีจำนวนมาก ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าว ได้สืบทอดกันจนนานกลายเป็นประเพณีที่จะต้องปฏิบัติทุกปีในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 แต่ในปัจจุบันมีรูปแบบและวิธีการที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย เช่น มือบายมุขในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการพนันและดื่มสุราและเมรัย ทำให้คุณค่าศีลธรรมเสื่อมลง (พระใบฎีกาวิรัตน์ ธีรปัญญา, 2554: 23) สรุปว่า ความเชื่อต่อพระพุทธมหารัชมารชาพัฒนาไปสู่ความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณี ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ เหตุเพราะเดินทางจากเมืองสุโขทัยไปเพชรบูรณ์ทางน้ำ

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของเรื่องวิจัย ตามแผนผังดังนี้

แผนผัง : แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย : ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารโดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิและศึกษาเก็บข้อมูลจากพื้นที่วิจัย อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

การเก็บข้อมูล : ผู้วิจัยกำหนดเก็บข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่พระไตรปิฎก พุติยาภิเษก ได้แก่ เอกสาร รายงานวิจัย โดยนำมาทบทวนเป็นแนวคิด ทฤษฎี และเก็บข้อมูลจากภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่าง ๒๐ คน โดยคัดเลือกผู้สันตติกรรม ปราศจากบ้าน ผู้ศรัทธาเลื่อมใส ในพระพุทธมหารัชมหาราชรวมถึงต่อวัฒนธรรมประเพณี มีความเชื่อต่อความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธมหารัชมหาราช

การวิเคราะห์ข้อมูล : วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Description) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เปรียบเทียบทั้งอุปนิสัยและนิรันดร์ ตีความเชิงบุคลากรพื้นฐานสู่ธรรมาธิฐาน หรือจากธรรมาธิฐานสู่บุคลากรพื้นฐาน เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

ผลการวิจัย

เอกสารปกิณกศิลปวัฒนธรรม กรมศิลปากร ว่า พระพุทธมหารัชมหาราช สร้างเมื่อ พ.ศ. 2600 สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กษัตริย์แห่งขอม ปางสมาธิ สมัยลพบุรี หล่อด้วยทองสำริด หน้าตักกว้าง 13 นิ้ว สูง 18 นิ้วศิลปะลพบุรี ทรงเครื่องประดับบนพระเศียร มีลักษณะเป็นชฎาหรือเทริดมีกระบังหน้า ไม่มีฐาน พระพักตร์กว้าง พระโอษฐ์แบะ พระกรณียาย้อยจรดพระอังสะ พระเศียรทรงชฎาเทริดหรือมีกระบังหน้า ทรงสร้อยพระศอพาหุรัด ทรงประคดเป็นลายสวยงาม สาเหตุที่พระพุทธรูปองค์นี้ มีนามว่า พระพุทธมหารัชมหาราช เนื่องจากพระวรกายสวมใส่เครื่องประดับของกษัตริย์นักรบสมัยโบราณ ชาวบ้านจึงพากันเรียกขานว่า "พระพุทธมหารัชมหาราช" คือ พระพุทธรูปที่ทรงเครื่องประดับนักรบสมัยโบราณของพระราช ปัจจุบันนี้ ประดิษฐานที่วัดไตรภูมิ ถ.เพชรรัตน ต.ในเมือง อ.เมือง จ. เพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ พระพุทธรูปพระพุทธรูปพระพุทธมหารัชมหาราช เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเพชรบูรณ์ เคียงคู่กับหลวงพ่อเพชรมีชัย พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดมหาธาตุ พระอารามหลวง จังหวัดเพชรบูรณ์ สร้างองค์จำลองประดิษฐานอุทยานมณฑลของเมืองเพชรบูรณ์

ประชาชนชน ชาวเพชรบูรณ์ มีความเชื่อในพระพุทธมหารัชมหาราชว่า มีเทพเจ้าสิงสถิตในพระองค์ มีความศักดิ์สิทธิ์ มีฤทธิ์บันดาลให้น้ำให้ชาวเพชรบูรณ์ทำมาหากินอย่าเป็นสุข ชาว

เพชรบูรณ์เชื่อว่า มีพระภิกษุโบราณ 2 รูป ได้สร้างพระพุทธรองค์นี้ขึ้นตั้งแต่ครั้งเป็นมนุษย์ ในสมัย
ลพบุรี ต่อมากรุงสุโขทัยได้แผ่อำนาจขยายอาณาเขตออกไป พระพุทธมหาธรรมราชา ได้ถูกเชิญไป
ประดิษฐานไว้ที่กรุงสุโขทัย จนมาถึงสมัยพระยาสิทธิไทย กษัตริย์องค์ที่ 6 ในราชวงศ์พระร่วง ประจวบ
กับเพชรบูรณ์ ได้วางกษัตริย์ผู้ครองนคร ได้โปรดให้ออกญาศรีเพชรรัตนานคราบาล นามเดิมว่า
เรือง ไปเป็นเจ้าครองเมืองเพชรบูรณ์ โดยขึ้นตรงต่อกรุงสุโขทัย พร้อมกันนี้ได้พระราชทาน
พระพุทธรูป “พระพุทธมหาธรรมราชา” สำหรับพระพระคู่บ้านคู่เมือง โดยมีกระแสน้ำส่งให้มาทางลำ
น้ำ หากแฉะที่ใดก็ให้สร้างวัดใหม่ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์นี้

ประเพณีอัฐมพระดำน้ำ มีคติมาจากการเดินทางมาในสมัยก่อน ล่องมาตามลำน้ำยมจากสุโขทัย
ผ่านพิษณุโลก พิจิตร นครสวรรค์ ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง อยุธยา แล้ววกเข้าลำน้ำป่าสักที่อยุธยา
ผ่านสระบุรี แล้วสู่จุดหมายปลายทางที่เพชรบูรณ์ รวมระยะเวลาการเดินทางหนึ่งปีเต็ม เมื่อแรกมาถึง
ดารี จะนำพระพุทธมหาธรรมราชาไปประดิษฐานไว้ที่วัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ แต่เป็นการขัดพระ
บรมราชโองการ จึงสร้างวัดขึ้นมาใหม่ให้ชื่อว่า วัดไตรภูมิ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติแก่พระร่วง ซึ่ง
เป็นผู้พระราชนิพนธ์เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง

การสมโภชพระพุทธมหาธรรมราชา 9 วัน 9 คืนของชาวเพชรบูรณ์ เป็นกิจกรรมแสดงออกของ
ความเชื่อต่อพระองค์ มีต้นแบบมาจากงานประจำปีที่เฉลิมฉลองกาลจักรที่วนมาครบรอบของราศี
12 ราศีนั้น ณ กรุงราชคฤห์ ในงานนี้ก่อเกิดอัครสาวกซ้ายขวาของพระพุทธเจ้า ชื่อว่า อุบัติสสะ และ
โกลิตะ หรือ สารีบุตร และโมคคัลลานะ โดยเกิดความคิดทางศาสนาขึ้นว่า คนที่มาเที่ยวงานประจำปี
ในกรุงราชคฤห์ที่มากมายนี้ คงมีอายุอยู่ไม่ถึงร้อยปี ก็ตายจากกัน แล้วโยเลาเราจะมัวเที่ยวบันเทิงเริง
ลมใช้ชีวิตที่เหลืออยู่นี้ได้อย่างไร เราคิดควรเข้าป่าหาสัจธรรมกันเถอะ และตกลงกันว่า ใครได้พบ
ก่อนต้องบอกกัน ผลปรากฏว่า โกลิตะพบก่อน ส่วนอุบัติสสะพบสัจธรรมช้ากว่า 15 วัน จึงสรุปงาน
ประจำปีที่ทำคล้ายงานสมโภชอัฐมพระดำน้ำว่า มีผล มีอานิสงส์ ให้เกิดกระแสน้ำธรรม

กิจกรรมสมโภชด้วยการอัฐมพระดำน้ำ เป็นความเชื่อทางเชิงศาสนาที่มีศรัทธาประกอบที่เป็น
สัทธาสัมปยุต มีสัมมาทิฐิ เชื่อตามแนวตถาคตโพธิสัทธา กิจกรรมความเชื่อในการอัญเชิญพระพุท
มหาธรรมราชาดำน้ำนี้ ทำขึ้นในระดับจังหวัดในฐานะจังหวัดต้นเรื่อง รับเป็นเจ้าภาพโดยปริยาย
เช่นเดียวกับกิจกรรมงานสมโภชพระพุทธชินราชที่จังหวัดพิษณุโลกเป็นภาพตามสถานที่ต้นเรื่อง ผู้ที่
ทำการอัญเชิญจะต้องเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเท่านั้น ทั้งนี้เพราะตำแหน่งเทียบได้กับเจ้าเมืองในสมัย

โบราณ ซึ่งเป็นใหญ่ที่สุดในเมือง ความเสียสละของผู้เป็นใหญ่ ในนครที่มีความห่วงใย ในความทุกข์สุขของราษฎรและได้ชื่อว่า เป็นผู้ทะนุบำรุงพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบไป พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์นี้ จะให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่เจ้าเมืองอัญเชิญไปดำนํ้าแทนไม่ได้ หากปีใดไม่มีการอัญเชิญพระพุทธรูปองค์ดังกล่าวไปดำนํ้า ชาวเพชรบูรณ์ เชื่อกันว่าปีนั้นบ้านเมือง จะเกิดความแห้งแล้ง ข้าวยากหมากแพง และพระพุทธรูปองค์นี้จะหายไป กิจกรรมสมโภชอัฐมพระดำนี้เป็นสะท้อนธรรม คือ อปริหานิยธรรม 7 ประการ ธรรมที่ไม่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม มีแต่พัฒนาสร้างความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองต่อไป ตามแบบองค์ความรู้ว่า “แผ่นดินทองเพชรบูรณ์ เพิ่มพูนศักดิ์สิทธิ์ เศรษฐกิจดี ประเพณีอัฐมพระดำนํ้า”

‘Golden land of Petchabun, more holy, good economic, festival of Buddhamahādharmarājā diving to water in Model > GHEF

แนวทางประยุกต์ใช้ คือ การยึดถือคติความเชื่อในพระพุทธรูปมหาธรรมราชา ที่มีอัตลักษณ์รูปทรงรูปร่าง อัตลักษณ์ทางประวัติที่กว่าหาญ การมีคุณธรรมจริยธรรม อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณี การฟ้อนรำแสดงความเคารพ สักการะ บูชา พระพุทธรูปมหาธรรมราชา อัตลักษณ์การนํ้าอมจิตใจของประชาชนสู่ธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาประวัติ ศึกษาความเชื่อของประชาชน ประดิษฐานที่วัดไตรภูมิ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ มีประเด็นที่น่าสนใจคือ ความเชื่อของประชาชนต่ออานุภาพของพระพุทธรูปมหาธรรมราชาที่จังหวัดเพชรบูรณ์มีความอุดมสมบูรณ์ล้ำค่าดังเพชรพลอยของชื่อจังหวัดนี้ ไม่มีเดลว่า “แผ่นดินทองเพชรบูรณ์ เพิ่มพูนศักดิ์สิทธิ์ เศรษฐกิจดี ประเพณีอัฐมพระดำนํ้า” กล่าวคือ เพชรบูรณ์จากแผ่นดินธรรม เป็นแผ่นดินทอง โดยเหตุที่มีพระพุทธรูปมหาธรรมราชาเป็นต้นแบบความดีของประชาชน ทำให้ประชาเคารพนับถือ สร้างแผ่นดินทองที่อุดมไปด้วยชื่อเสียงสินค้าการเกษตรมีมะขามหวานเป็นต้น มีอุทยานภูเขาที่สร้างทัศนียภาพงดงาม ขึ้นตาขึ้นใจ คือเขาค้อ มีคำสะโลแกนว่า ใคร ๆ ได้มาพักเขาค้อ 1 คืน จะทำให้อายุยืนไป 10 ปี มีอุทยานน้ำหนาวที่ใคร ๆ ก็อยากมาทัศนศึกษา สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ประชาชนมีเงินใช้ มีกิจกรรมสมโภช 9 วัน 9 คืน มีพิธีอัฐมพระพุทธรูปมหาธรรมราชาดำนํ้าโดยพ่อเมืองเพชรบูรณ์ สร้างรายได้แก่ชาวไทยไม่น้อย

สมัยพุทธกาลมีเทศกาลประจำปีของราชคฤห์ เกิดอัครสาวกชาย-ชาวเพราะมีแนวความคิดทางศาสนาที่เกิดสังเฆในธรรมว่า คนเหล่านี้ไม่ถึงร้อยปีก็จักตาย โยเล่าเราจะมิวสนุกสนานกัน เราควรจะเข้าป่าหาสังฆธรรม ฉันทิ จังหัดเพชรรูปณ์ ก็มิงงานประเพณีอุ้มพระดำน้ำ ฉันทัน งานนี้ เป็นงานประเพณีความเชื่อเก่าแก่ของ ชาวจังหัดเพชรรูปณ์ ที่สืบทอด กันมายาวนาน ชั่วอายุคน เป็นประเพณี ที่แปลกไม่มีปรากฏในที่อื่น ๆ ในวันสารทไทยของทุกปี ชาวเพชรรูปณ์จะเดินทาง ไปร่วมพิธีกันอย่างคับคั่ง ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ เมื่อก่อนมีการ เรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น อุ้มพระดำน้ำ อุ้มพระสร้งน้ำ บางคนก็เรียกว่างานประเพณีสารทไทย วัดไตรภูมิ หรือ ประเพณีอัญเชิญ พระพุทธรูปสร้งน้ำก็มี จนกระทั่งเดือนตุลาคม 2528 ทางคณะกรรมการได้ร่วมประชุมกันอย่างกว้างขวาง เพื่อหาหรือเกี่ยวกับการจัดงานเป็นทางการ และมีมติให้ใช้ชื่องานว่า งานประเพณี “อุ้มพระดำน้ำ” งานประเพณีดังกล่าวนี้ ทุกปีจะจัดที่บริเวณวัดไตรภูมิ ถนนเพชรรัตน์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหัดเพชรรูปณ์ พระพุทธรูปองค์นี้ ที่อัญเชิญไปดำน้ำ มีนามว่า พระพุทธรูปมหาธรรมราชา เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหัดเพชรรูปณ์

ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ เป็นความจำเ็นไปแล้ว มีพิธีอุ้มพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์นี้โดยเจ้าเมืองจะให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่เจ้าเมืองอัญเชิญไปดำน้ำแทนไม่ได้ หากปีใดไม่มีการอัญเชิญพระพุทธรูปองค์ดังกล่าวไปดำน้ำ ชาวเพชรรูปณ์ เชื่อกันว่าปีนั้นบ้านเมือง จะเกิดความแห้งแล้ง ข้าวยากหมากแพง และพระพุทธรูปองค์นี้จะหายไป ประเพณีนี้ จัดในพื้นที่ตำบลในเมือง จัดในเทศกาลทำบุญสารท คือแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ประเพณีนี้เกิดขึ้นเนื่องจากความเชื่อที่มีต่อพระมหาธรรมราชา ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่มหัศจรรย์ และมีอภินิหารเป็นพระพุทธรูปที่พบ เมื่อประมาณ 400 ปีมาแล้ว พบใน ลำน้ำป่าสักโดยคนหาปลา จึงอัญเชิญกลับไปวัดไตรภูมิเป็นเช่นนี้ถึง 3 ครั้ง ทางวัดจึงหาหมอ มาทำพิธีตอกตะปูสะกดจึงไม่หนีหายไปอีก แสดงว่าพระพุทธรูปองค์นี้ชอบน้ำและสามารถ ดลบันดาลให้ฝนตก จึงเกิดประเพณีอุ้มพระดำน้ำขึ้นในเทศกาลทำบุญสารทเพื่อให้ฝนตกต้องตาม ฤดูกาล ประเพณีแต่เดิมหลังจากถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุแล้ว เจ้าเมืองเพชรรูปณ์พร้อม ข้าราชการจากหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนก็จะอัญเชิญพระมหาธรรมราชาไปดำน้ำโดยเรือขนาดใหญ่ ซึ่งในสมัยก่อนใช้คนถ่อถึง 4-5 คน และมีเรือเล็กรวมแล้วจำนวน 40 ลำขึ้นไป ประดับตกแต่งเรืออย่างสวยงามจากทำน้ำวัดไตรภูมิไปสร้งน้ำที่วังเกาะระสารต่อมาเปลี่ยนไปที่วัง มะขามแพบ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นวัดโบสถ์ชนะมาร ประเพณีอุ้มพระดำน้ำได้มีการเปลี่ยนแปลงมา โดยมีพิธี 3 ขั้นตอนคือ

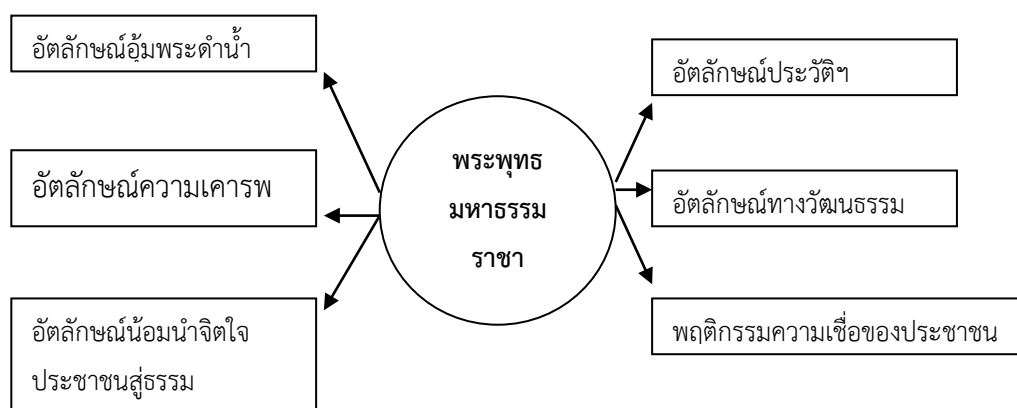
ขั้นตอนที่ 1 พิธีบวงสรวงโดยมีพิธียกศาลเพิงตาและสวดคาถา โดยมีพราหมณ์หนุ่มสาว ห่มขาว
 ทำพิธี

ขั้นตอนที่ 2 การอัญเชิญพระมหากษัตริย์มาแห่รอบเมืองเพื่อให้ประชาชนสักการบูชา กลางคืน
 จะมีงานมหรสพฉลอง

ขั้นตอนที่ 3 พิธีอุ้มพระดำน้ำ โดยอัญเชิญประทับบนเรือซึ่งมีขบวนที่ตกแต่งริ้วขบวน อย่าง
 สวยงาม แห่ไปตามลำน้ำไปที่หน้าวัดโบสถ์ขณะมาร ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในการอุ้มพระดำ
 น้ำ โดยหันพระพักตร์ขึ้นเหนือ ดำ 3 ครั้ง หันพระพักตร์ลงได้ดำอีก 3 ครั้ง ขณะที่อุ้มพระดำน้ำก็จะมี
 การสวดมนต์ของพระสงฆ์ลั่นฆ้องชัย หลังจากนั้นผู้ร่วมขบวนและชาวบ้านก็จะ โปรยข้าวตอกดอกไม้
 โยนขนมข้าวต้มต่าง ๆ ให้ผู้มาร่วมพิธีนำไปรับประทานวิเศษน้ำใส่กันเพื่อเป็นสิริมงคล เทศบาลซึ่งเป็น
 หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดประเพณีนี้ ปัจจุบันมีการจัดขบวนทางบกและทางเรือที่ยิ่งใหญ่ตื่นตาตื่นใจ มี
 การประกวดเรือสวยงาม มีการแข่งขันพายเรือทวนน้ำ กลางคืนมีการแสดงและมหรสพสมโภช
 มากมายถือเป็นประเพณีหนึ่งเดียวในโลกเพราะว่าแปลกกว่าที่อื่น

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ในเรื่อง อัตลักษณ์ของพระพุทธมหากษัตริย์มหากษัตริย์ทาง
 วัฒนธรรมประเพณีที่มีต่อพระพุทธมหากษัตริย์มหากษัตริย์มหากษัตริย์มหากษัตริย์มหากษัตริย์
 ความกล้าหาญ ความมีคุณธรรมจริยธรรม ที่มีต่อพระพุทธมหากษัตริย์มหากษัตริย์มหากษัตริย์
 ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีการฟ้อนรำแสดงความเคารพ สักการะ บูชา
 พระพุทธมหากษัตริย์มหากษัตริย์มหากษัตริย์มหากษัตริย์มหากษัตริย์มหากษัตริย์มหากษัตริย์มหากษัตริย์
 อัตลักษณ์การนำน้อมสู่ธรรม ตามแผนภาพ ดังนี้

สรุปเป็นโมเดลว่า “แผ่นดินทองเพชรบูรณ์เพิ่มพูนศักดิ์สิทธิ์ เศรษฐกิจดี ประเพณีอุ้มพระดำ
น้ำ” “Golden land of Petchabun, more holy, good economic, festival of
Buddhamahādharmarājā diving to water in Model > GHEF

สรุป

งานวิจัยเรื่องนี้ ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ว่า เกิดความรู้ในธรรมตามจริยาวัตรปฏิบัติของชาว
เพชรบูรณ์ที่เคารพ ศรัทธาต่อพระพุทธมหารัชมารชา โดยองค์พระมีศิลปะสมัยลพบุรีที่ไม่ค่อยได้พบ
บ่อยนัก เพราะส่วนใหญ่จะเห็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยหรือปางสะดุ้งมารของพระพุทธชินราชที่มีตาม
วัด สำนัก บ้านเรือนหรือหน้าเสาธงต่าง ๆ ซึ่งเป็นศิลปะสมัยสุโขทัย นิยมมีเปลวเพลิงบนพระเศียร สื่อ
ถึงปัญญาญาณส่องความมืดคืออวิชชา ความไม่รู้ จนได้พบเห็นสัจธรรม แต่พระพุทธมหารัชมารชา
นี้เป็นพุทธศิลปะสมัยลพบุรีที่มีฐานหรือเทริดบนพระเศียรซึ่งสื่อถึงเครื่องทรงกษัตริย์สมัยโบราณในฐานะ
นักรบ คงไม่แปลกใจสมัยลพบุรี สมัยกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าแผ่นดินเป็นแม่ทัพน่านักรบป้องกันอาณา
เขตจากอริราชศัตรูที่สำคัญ แม่ทัพอะแซหวุ่นกี้จากพม่า ซึ่งบ้านเมืองสมัยกรุงศรีอยุธยาถูกเผา ทำลาย
เสียหายและสิ้นสุดลงเป็นเวลา 417 ปี

แม้จะเป็นประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้ตัวเรา แต่นั่นก็คือกระจกสะท้อนความคิด การกระทำและ
นำไปสู่การแก้ไข ป้องกันในปัจจุบัน มิฉะนั้นจะตกอยู่ในความประมาท มัวหลงอยู่กับความสุขสำราญ
ศัตรูเข้ามารุกราน จะทำการใช้อาวุธต่อสู้ก็กลัวประชาชนจะตกใจ การที่เราเชื่อและศรัทธาในพระพุทธ
มหารัชมารชา นั้น เกิดผลดีมีอานิสงส์ เพราะเป็นความเชื่อในพระรัตนตรัย เป็นความเชื่อที่เป็น
สัมมาทิฐิ มีปัญญา ทำให้เพชรบูรณ์เป็นแผ่นดินทอง เงินทองหลั่งไหลเข้ามาจากการทัศนียภาพเข้า
ชม เข้าพักเขาค้อ มาเที่ยวภูทับเบิก และชื่อของฝากมะหวานยี่ห่อเพชรบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

โดยนำไปใช้บรรยาย เป็นเอกสารคู่มือสอนหรือจัดทำเอกสารสารสนเทศ ตำรา หนังสือมอบให้
ห้องสมุดโรงเรียน ศูนย์หนังสือบริการชุมชน ซึ่งจะปลูกฝังเทวดาซึ่งเป็นสื่อแห่งความดี ความงามด้วย
การศึกษาเรียนรู้จากจิตรกรรมฝาผนังที่จารึกพุทธประวัติ พระเวสสันดร พระมาลัย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้มีประเด็นที่ควรศึกษาต่อไป คือ ประเด็นความเชื่อที่ประกอบด้วยจริยธรรม
ทำการศึกษาค้นคว้า ผลดีของความเชื่อในประเพณีอุ้มพระดำน้ำที่แปลกแตกต่าง ชาวไทยและเทศ
สนใจหลังไหลกันมาที่ยาวนาน เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างดี บทบาทประเพณีต่อพระพุทธศาสนา
ทำวิจัยเชิงคุณค่า ความรู้สึกของประชาชน อิทธิพลและบทบาทของประเพณีต่อการพัฒนาชีวิตและ
สังคม ตามที่ได้ข้อค้นพบ องค์ความรู้ที่สำคัญ คือคำว่า “แผ่นดินทองเพชรบูรณ์ เพิ่มพูนศักดิ์สิทธิ์
เศรษฐกิจดี ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ” (Model>LHEF) ดังนั้นประเด็นที่ควรศึกษาต่อไป คือ

References

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2538). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 8,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), (2532). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาวิรัตน์ อธิปัตย์, (2554). “ศึกษาประเพณีความเชื่อการอุ้มพระดำน้ำของชุมชนวัดไตร
ภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, (2540). มนุษย์กับสังคม (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: ห้าง
หุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. (2525). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.
- เยาวภา โตสงวน, (2552). ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ. เพชรบูรณ์: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์.